

“Complex” ... wat betekent dat nou eigenlijk?

Derek Strijbos

d.strijbos@dimencegroep.nl

derek.strijbos@ru.nl

Congres Kenniscentrum kinder- en jeugdpsychiatrie
20 november 2025

Radboud Universiteit

DIMENCE GROEP

Complex...?

Complex...?

2.4.2.1 Complexiteit van problematiek

Op het vlak van complexiteit van problematiek wordt onderscheid gemaakt tussen laagcomplex en hoogcomplex problematiek.

1. Laagcomplex problematiek

Bij laagcomplex problematiek gaat het over psychische problemen waarbij na zorgvuldig ontrafelen goed is te voorzien welke behandeling of begeleiding nodig is. Er kunnen meerdere problemen spelen, maar de interactie tussen die problemen staat niet op de voorgrond. Standaarden helpen voldoende om na een grondige probleemanalyse te bepalen wat het best passende zorgaanbod is.

2. Hoogcomplex problematiek

Bij hoogcomplex problematiek gaat het over vaak ernstige psychische problemen waarbij het niet direct duidelijk is welke behandeling of begeleiding nodig is. Vaak spelen er meerdere psychische problemen, al dan niet met somatische of psychosociale multimorbiditeit, waarbij de interactie tussen die problemen of de ontwrichtende impact van de problemen op andere levensgebieden op de voorgrond staat. Standaarden helpen onvoldoende om na de probleemanalyse te bepalen wat het best passende zorgaanbod is.

Zorginstituut Nederland

Landelijk
Kwaliteitsstatuut GGZ

15 DECEMBER 2020

Complex, ernstig, moeilijk...

- **Complexiteit:** hoe is de samenhang tussen verschillende factoren die van invloed zijn?

Eenvoudig ----- *complex*

- **Ernst:** hoe erg is het?

Licht ----- *ernstig*

- **Moeilijkheid:** hoe lastig is het om de factoren te beïnvloeden die van invloed zijn?

Simpel ----- *moeilijk*

Complex, ernstig, moeilijk...

3.1.2 Definitie

Er wordt van 'ernstige psychische aandoeningen' gesproken wanneer:

- er sprake is van een psychiatrische stoornis (inclusief middelenmisbruik en verslaving) die zorg/behandeling noodzakelijk maakt (niet in symptomatische remissie);
- die met ernstige beperkingen in het sociaal en/of maatschappelijk functioneren gepaard gaat (niet in functionele remissie);
- waarbij de beperking oorzaak en gevolg is van een psychiatrische stoornis;
- die niet van voorbijgaande aard is (structureel c.q. langdurig, ten minste enkele jaren);
- en waarbij gecoördineerde zorg van professionele hulpverleners in zorgnetwerken geïndiceerd is om het behandelplan te realiseren.

“EPA”

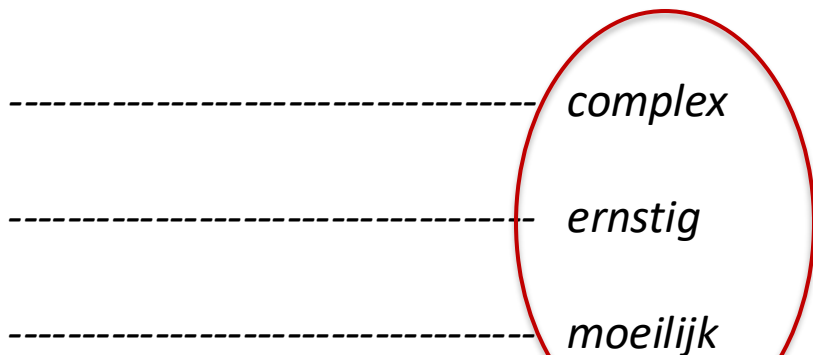
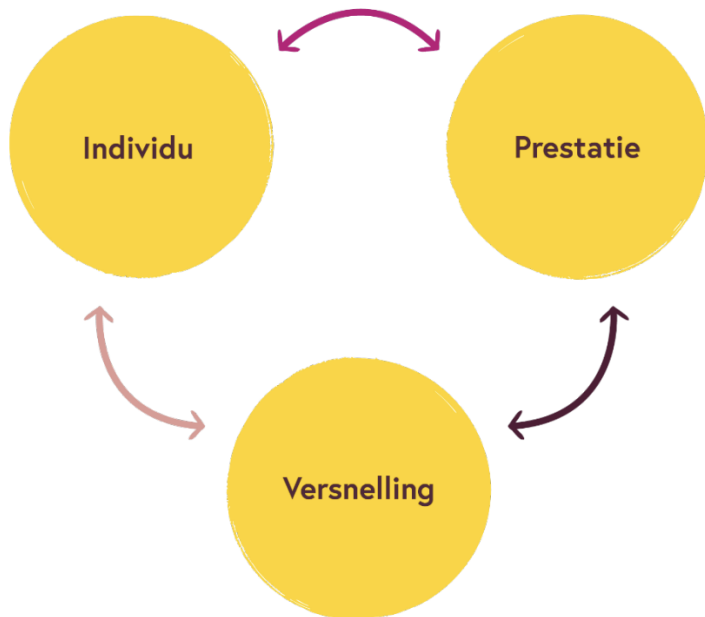
complex

ernstig

moeilijk

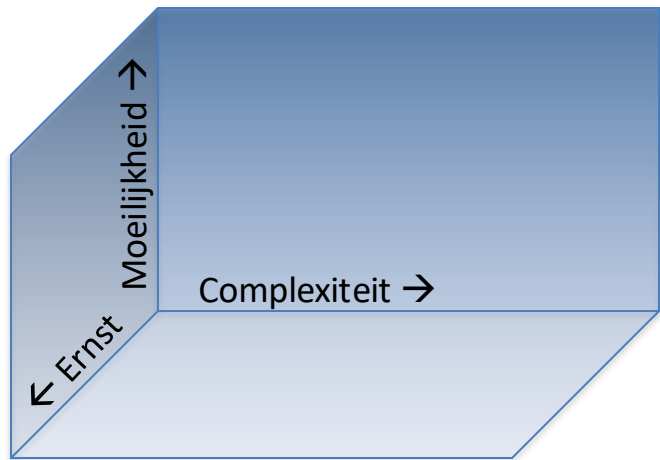
Complex, ernstig, moeilijk...

Mentale volksgezondheid

Complex, ernstig, moeilijk... is niet hetzelfde!

- *Eenvoudig* ----- *complex*
- *Licht* ----- *ernstig*
- *Simpel* ----- *moeilijk*

Complex, ernstig, moeilijk... is niet hetzelfde!

- *Eenvoudig* ----- *complex*
- *Licht* ----- *ernstig*
- *Simpel* ----- *moeilijk*

➤ Hangt af van rollen/taken: *welk probleem?*

➤ Hangt af van tijdruimtelijk perspectief:

- Ruimtelijke schaal

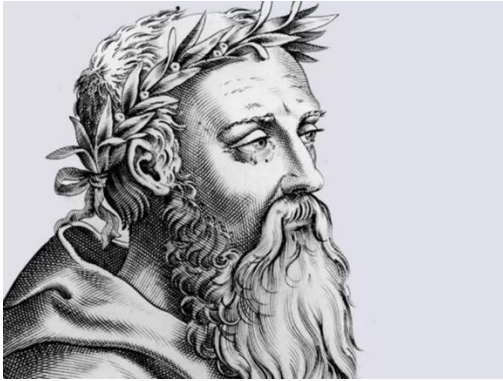
Micro ----- *macro*

- Temporele schaal

Kort ----- *lang*

Filosofie van complexiteit

- Metafysica: hoe moeten we de werkelijkheid in meest fundamentele zin begrijpen?
- Vanaf de Presocraten tot nu...

*“Alles stroomt en niets is blijvend.”
“τὰ πάντα ῥεῖ καὶ οὐδὲν μένει”*

Heraclitus
vs.
Parmenides

“Alles wat er is heeft altijd bestaan. Niets kan uit niets ontstaan. En iets dat bestaat, kan ook niet niets worden.”

Filosofie van complexiteit

- Denken we vanuit dingen (substanties) of vanuit processen?
- Moeten we (systeem)processen begrijpen als relaties tussen (onveranderlijke) dingen of dingen begrijpen als relatief stabiele (systeem)processen?
- Substantiemetafysica dominant in Westers denken (cf. reïficatie in de psychiatrie)

ESSAY

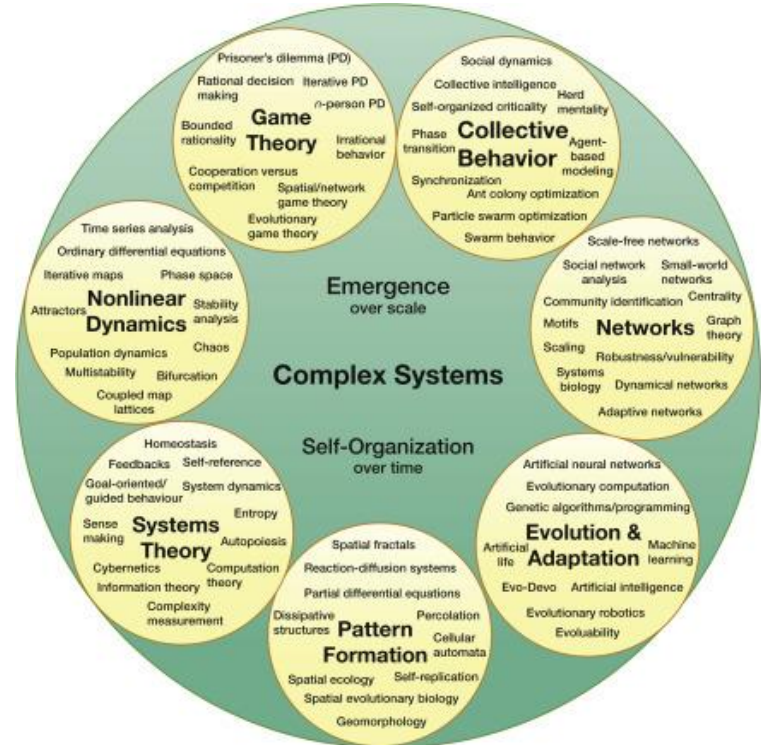
Stoornisme: wat het is en waarom het een probleem is

B. de Ridder, B.M. van Hulst

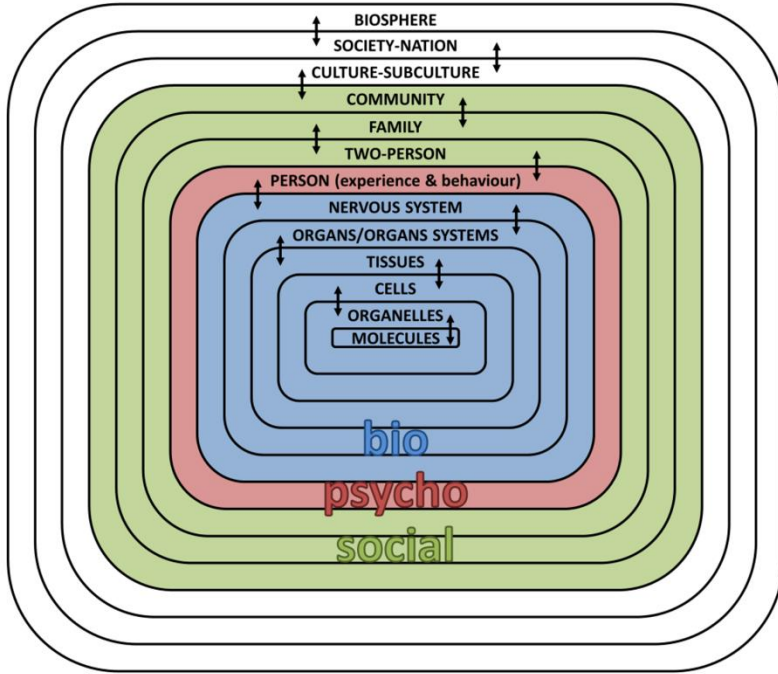
Achtergrond	Discussies over taal en psychiatrie beperken zich momenteel vaak tot de manier waarop DSM-classificaties worden gebruikt. De fundamentele en meer maatschappelijke vraag over het bestaansrecht van individuele stoornissen blijft dan vaak achterwege.
Doel	Wij introduceren de term 'stoornisme' om een naam te geven aan een slecht zichtbaar effect van psychiatrische classificatie: de dominantie van een geïndividualiseerd begrip van psychisch lijden.
Methode	Wij onderbouwen het begrip stoornisme met een theoretische analyse en geven voorbeelden van stoornistisch denken.
Resultaten	Onze formele definitie van stoornisme luidt: het systematisch decontextualiseren van psychisch lijden door erover te denken in termen van individuele stoornissen. In het slechtste geval leidt dit ertoe dat individuele behandelingen tekortschieten én maatschappelijke misstanden (langer) blijven bestaan.

Filosofie van complexiteit

- Denken we vanuit dingen (substanties) of vanuit processen?
- Moeten we (systeem)processen begrijpen als relaties tussen (onveranderlijke) dingen of dingen begrijpen als relatief stabiele (systeem)processen?
- Substantiëmetafysica dominant in Westers denken (cf. reïficatie in de psychiatrie)
- Complexiteitsdenken doet procesmetafysica herleven (e.g., quantummechanica, dynamische systeemtheorie, netwerktheorie, ecologie...)

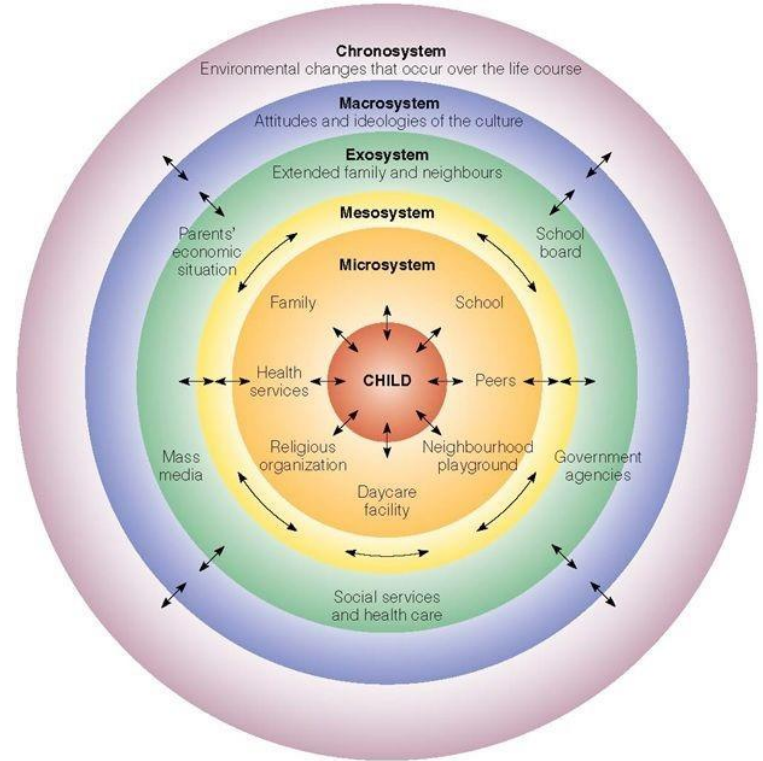

Bio-psycho-social model

(Engel 1977)

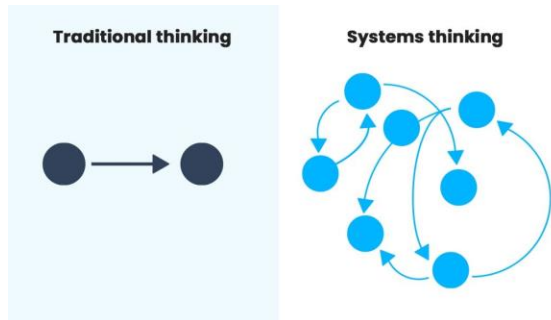
Ecological systems theory

(Bronfenbrenner, 1979)

Complexiteit van gezondheid

(cf. Olde Rikkert et al, 2019, NTvG)

kenmerk

omschrijving

interacties tussen
onderdelen

verschillende onderdelen ('agents')
beïnvloeden elkaar, vaak met positieve
of negatieve terugkoppelingen

Complexiteit van gezondheid

(cf. Olde Rikkert et al, 2019, NTvG)

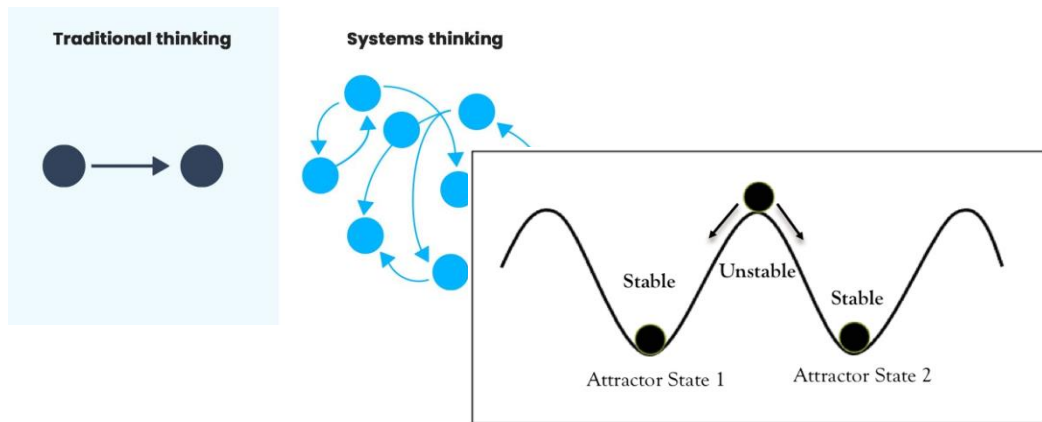

Figure 3

Conceptual Illustration of a Phase Transition in a Potential Landscape

Note. The depth of the valleys represents the attraction of accessible attractors, whereas the ball indicates the current state of the system. Panel A shows a stable attractor. Perturbations, indicated by the arrows, will have minimal effects as the ball will immediately roll back into the valley. During a phase transition, such an initially stable attractor loses its stability (Panel B), leading to increased (critical) fluctuations and an increased return time after perturbation (critical slowing down), until novel quasi-stable attractors emerge (Panel C) that “compete” for the attraction of the system until a tipping point (Panel D) is reached.

kenmerk

omschrijving

interacties tussen onderdelen

verschillende onderdelen ('agents') beïnvloeden elkaar, vaak met positieve of negatieve terugkoppelingen

niet-lineariteit

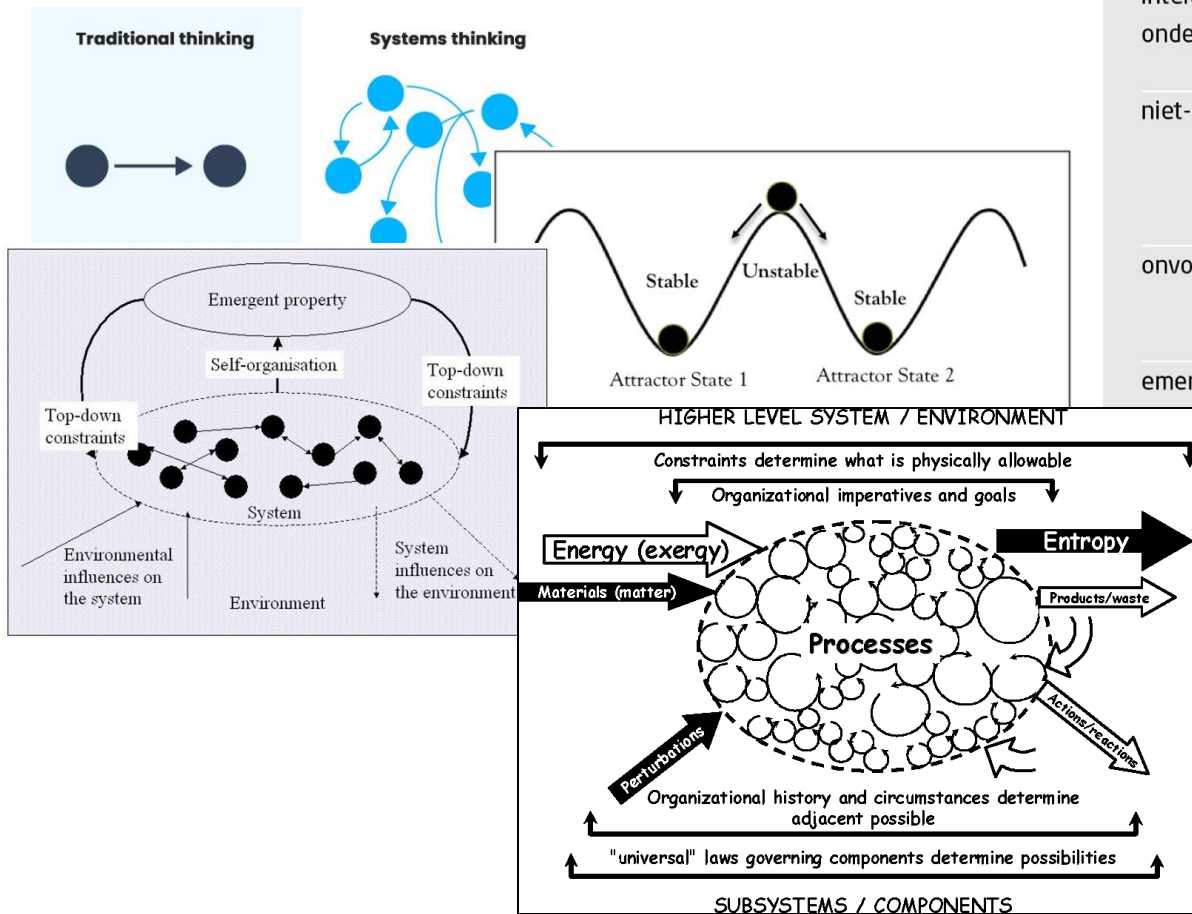
kleine verandering van één component kan tot grote verandering in het gedrag van het gehele systeem leiden (en vice versa)

onvoorspelbaarheid

het systeem is niet goed te voorspellen op basis van lineair-causale modellen

Complexiteit van gezondheid

(cf. Olde Rikkert et al, 2019, NTvG)

kenmerk

omschrijving

interacties tussen onderdelen

verschillende onderdelen ('agents') beïnvloeden elkaar, vaak met positieve of negatieve terugkoppelingen

niet-lineariteit

kleine verandering van één component kan tot grote verandering in het gedrag van het gehele systeem leiden (en vice versa)

onvoorspelbaarheid

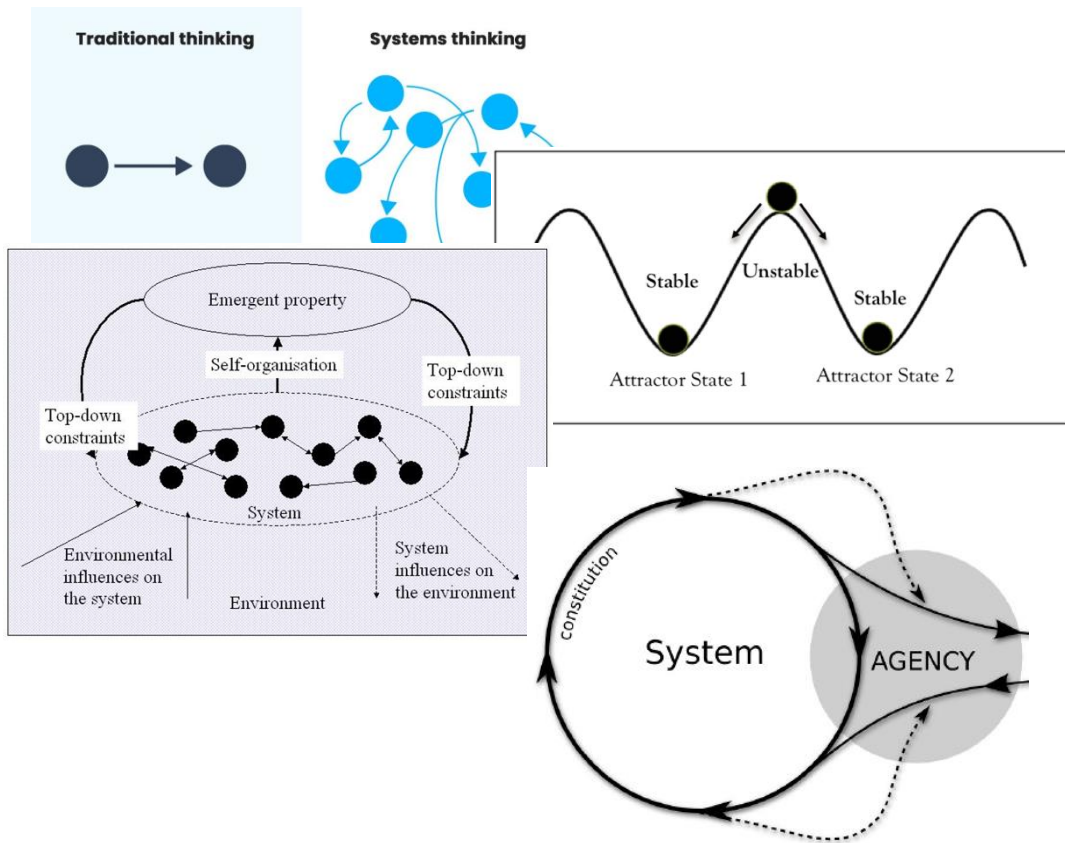
het systeem is niet goed te voorspellen op basis van lineair-causale modellen

emergentie

het gedrag van het systeem is niet te herleiden tot het gedrag van individuele onderdelen; een nieuw evenwicht kan abrupt of geleidelijk ontstaan, waarbij zelforganisatie van het systeem een leidende rol speelt

Complexiteit van gezondheid

(cf. Olde Rikkert et al, 2019, NTvG)

kenmerk

omschrijving

interacties tussen onderdelen

verschillende onderdelen ('agents') beïnvloeden elkaar, vaak met positieve of negatieve terugkoppelingen

niet-lineariteit

kleine verandering van één component kan tot grote verandering in het gedrag van het gehele systeem leiden (en vice versa)

onvoorspelbaarheid

het systeem is niet goed te voorspellen op basis van lineair-causale modellen

emergentie

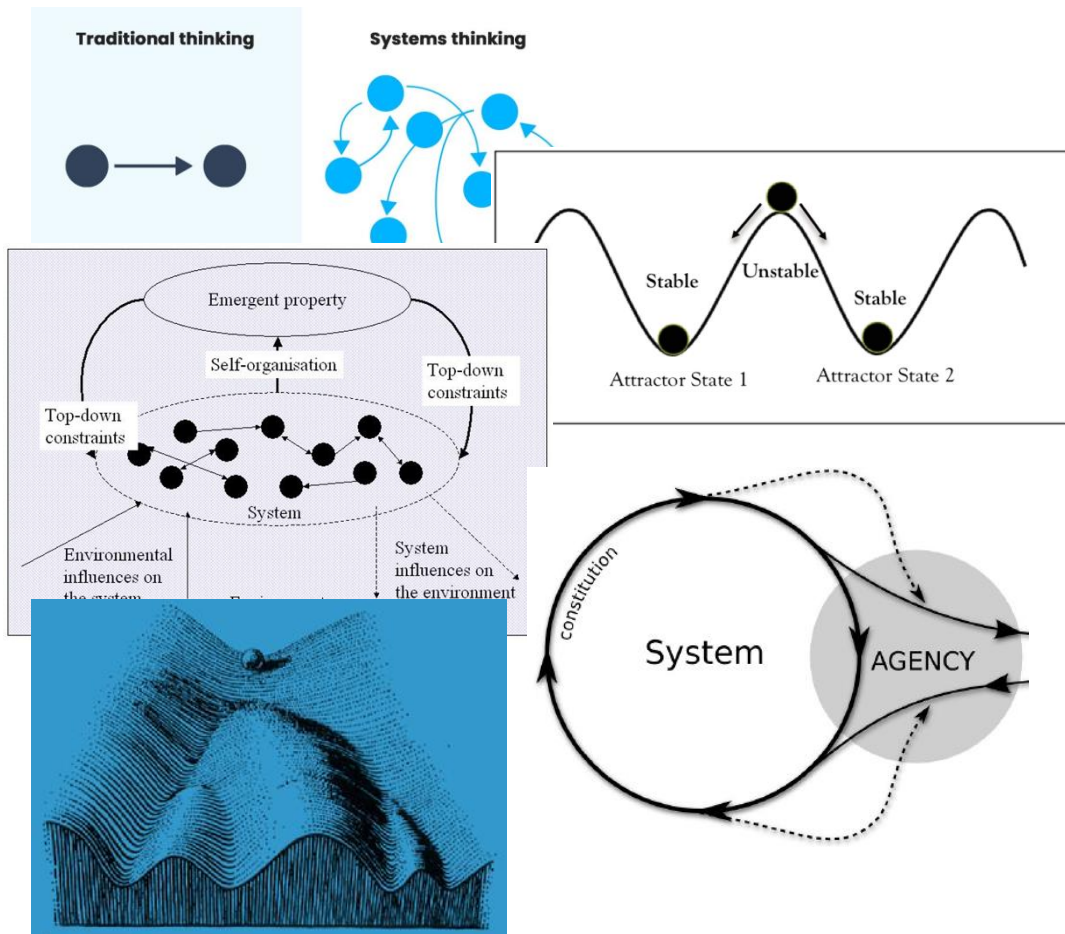
het gedrag van het systeem is niet te herleiden tot het gedrag van individuele onderdelen; een nieuw evenwicht kan abrupt of geleidelijk ontstaan, waarbij zelforganisatie van het systeem een leidende rol speelt

adaptatievermogen

individuele onderdelen en hun interacties veranderen in de loop van de tijd, waardoor het gehele systeem zich kan aanpassen aan een veranderende omgeving

Complexiteit van gezondheid

(cf. Olde Rikkert et al, 2019, NTvG)

kenmerk

omschrijving

interacties tussen onderdelen

verschillende onderdelen ('agents') beïnvloeden elkaar, vaak met positieve of negatieve terugkoppelingen

niet-lineariteit

kleine verandering van één component kan tot grote verandering in het gedrag van het gehele systeem leiden (en vice versa)

onvoorspelbaarheid

het systeem is niet goed te voorspellen op basis van lineair-causale modellen

emergentie

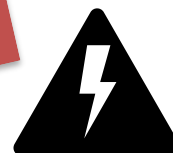
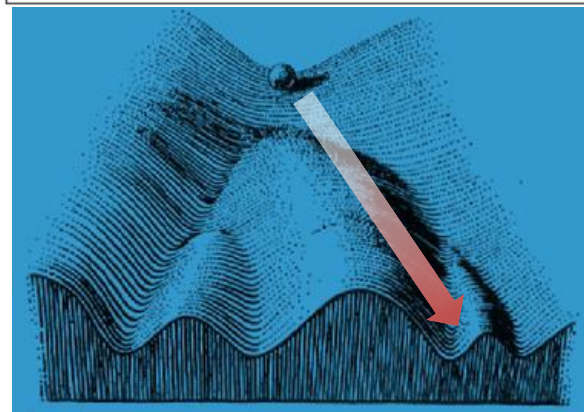
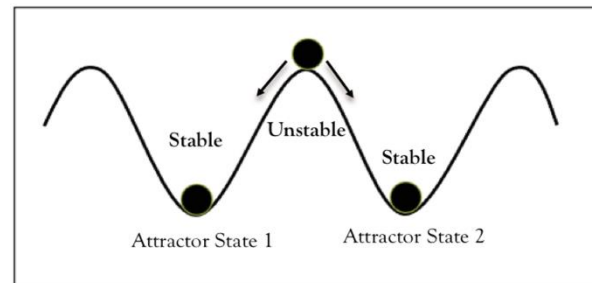
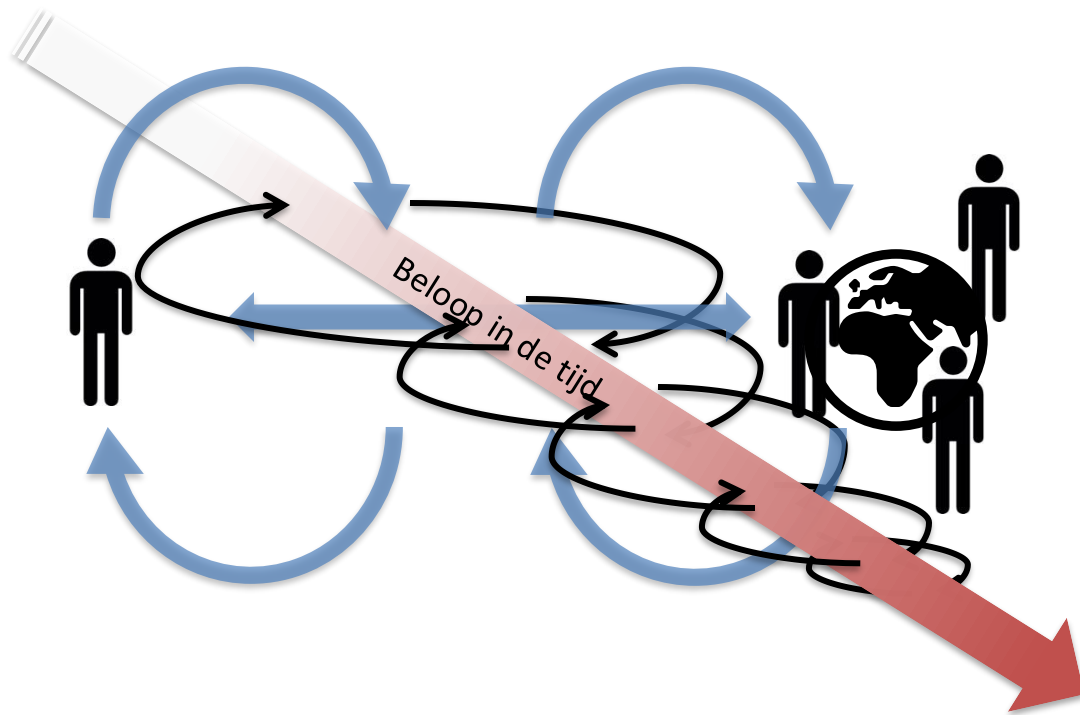
het gedrag van het systeem is niet te herleiden tot het gedrag van individuele onderdelen; een nieuw evenwicht kan abrupt of geleidelijk ontstaan, waarbij zelforganisatie van het systeem een leidende rol speelt

adaptatievermogen

individuele onderdelen en hun interacties veranderen in de loop van de tijd, waardoor het gehele systeem zich kan aanpassen aan een veranderende omgeving

historie

het huidige gedrag van het systeem wordt in belangrijke mate bepaald door de evolutie van het systeem in de loop van de tijd

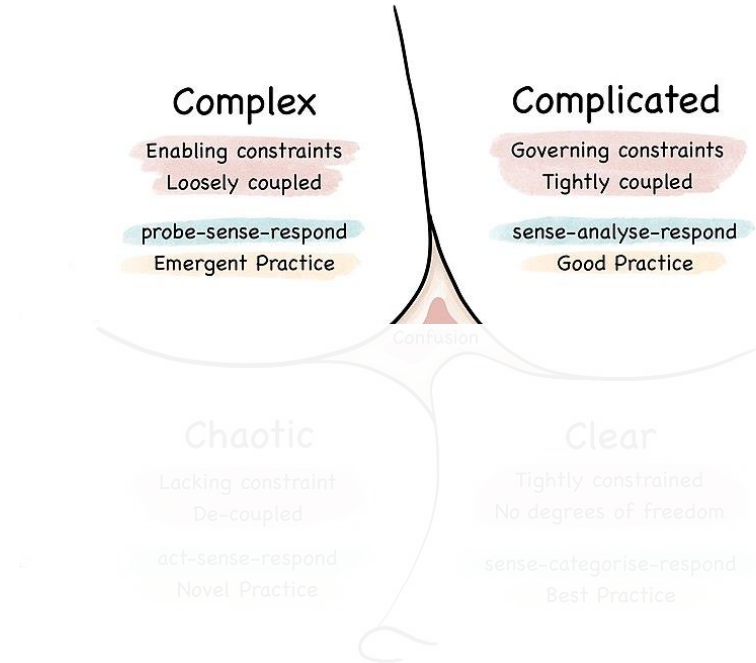
'vastgelopen'

Vakmanschap in de ggz...

Vakmanschap in de ggz draait om het
wijs hanteren van de complexiteit van
psychische ontregeling en herstel

“omarm de complexiteit”

Complex vs. gecompliceerd

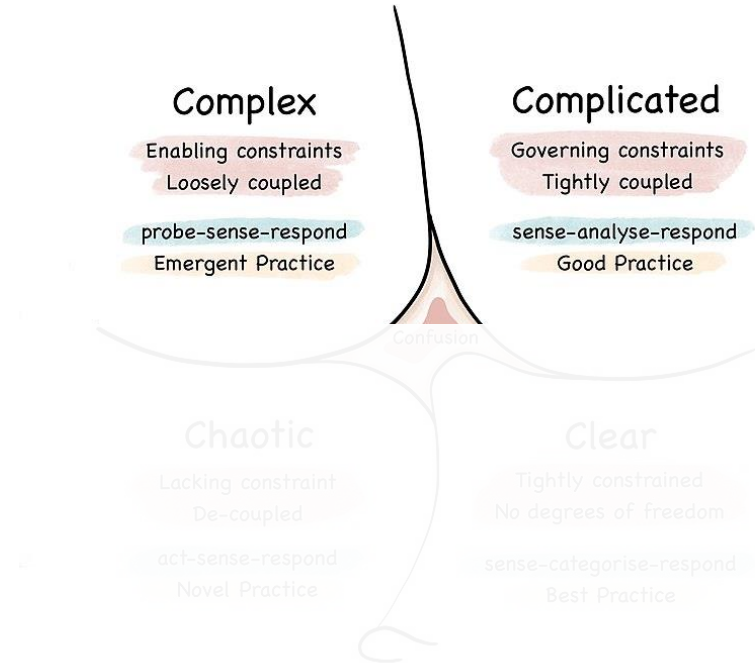
Complex vs. gecompliceerd

Gecompliceerde situaties:

- Toepassen expertkennis (richtlijnen)
- “Apply governing constraints”
- Nadruk op analyse en decompositie
- *Klassiek second-opinion onderzoek*

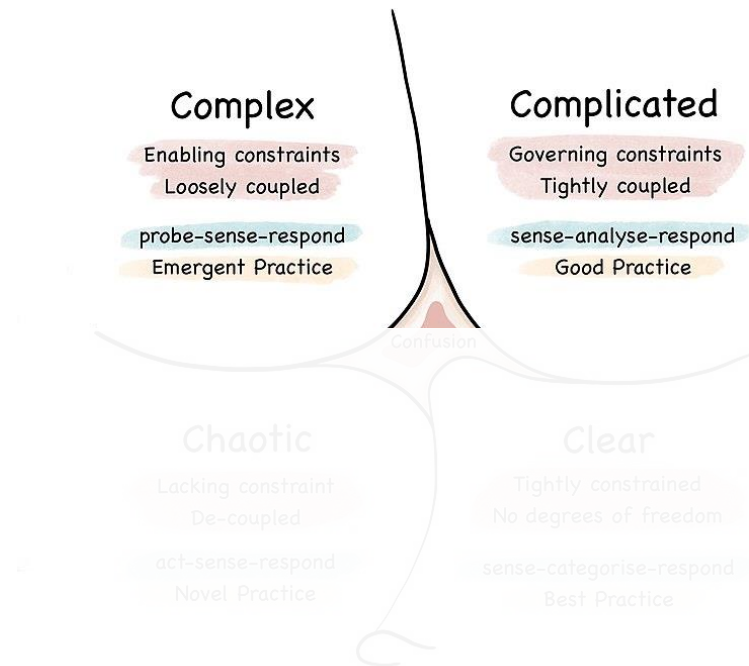
Complexe situaties:

- Leidende principes (handreikingen)
- “Find the enabling constraints”
- Nadruk op adaptatie, co-creatie, emergentie
- *Systeeminterventie tijdens crisisdienst*

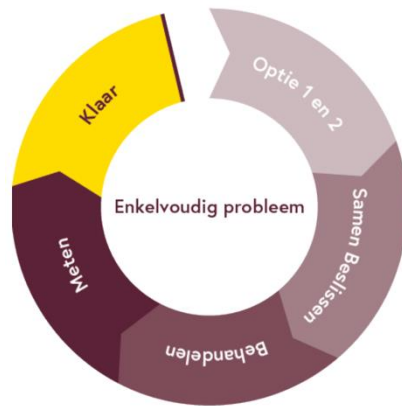
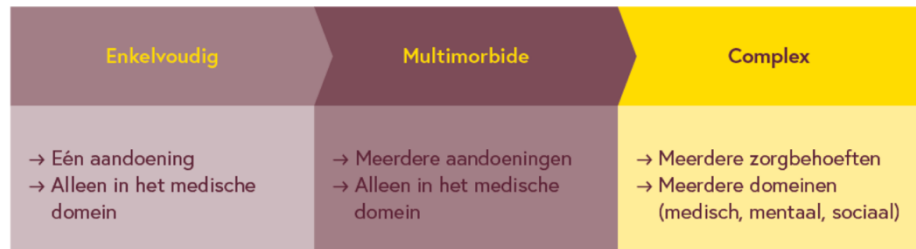
Vakmanschap in de ggz

- Complexe problemen hebben geen vaste oplossing.
- **Dat ligt in de aard van de problemen, niet in onze gebrekkige kennis en kunde.**
- Bij complexe problemen is de oplossing een emergent fenomeen dat ontstaat *in* het proces

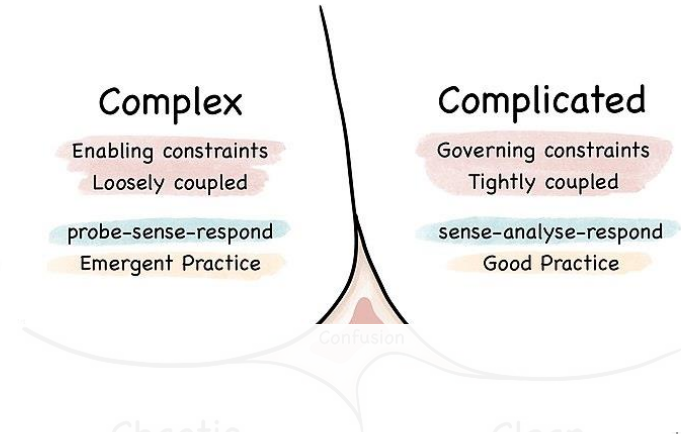
Vakmanschap in de ggz

- Complexe problemen hebben geen vaste oplossing.
- **Dat ligt in de aard van de problemen, niet in onze gebrekkige kennis en kunde.**
- Bij complexe problemen is de oplossing een emergent fenomeen dat ontstaat *in* het proces
- Handreikingen en heuristieken in plaats van protocollen: richting geven in een creatief, iteratief proces

Vakmanschap in de ggz

- Complexe problemen hebben geen vaste oplossing.
- **Dat ligt in de aard van de problemen, niet in onze gebrekkige kennis en kunde.**
- Bij complexe problemen is de oplossing een emergent fenomeen dat ontstaat *in* het proces
- Handreikingen en heuristieken in plaats van protocollen: richting geven in een creatief, iteratief proces
- Sensitiviteit voor de juiste patronen: weten wanneer je moet inzoomen of juist uitzoomen
- Dit vergt epistemische flexibiliteit

“It’s easy to make things hard. It’s hard to make things easy.”

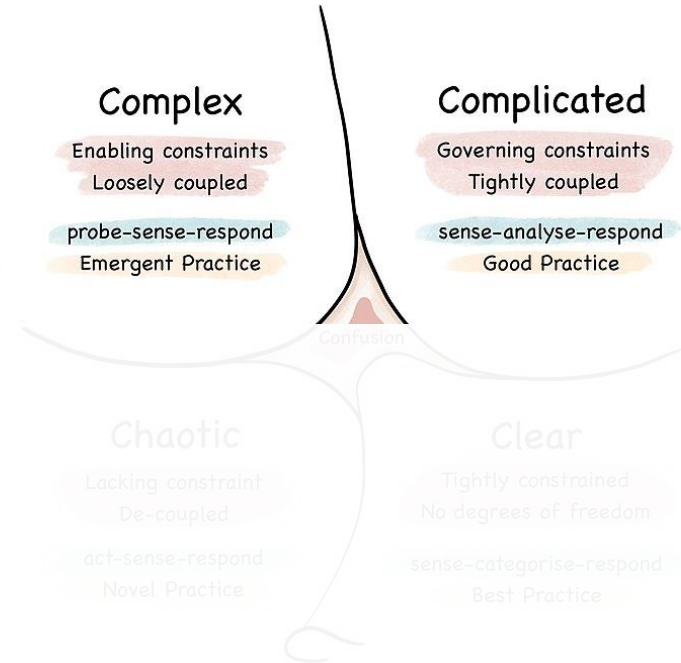
A. Chaponis (1982)

Vakmanschap in de ggz

Hanteren van complexiteit: enkele voorbeelden

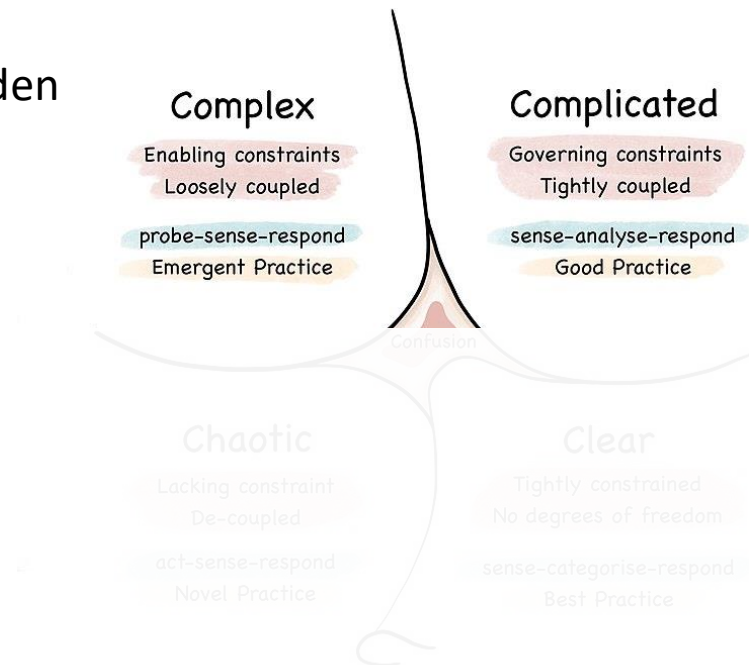
- Goed en gelaagd kijken en luisteren
- Systeemgesprek voeren
- Autonomiebevorderend handelen

Vakmanschap in de ggz

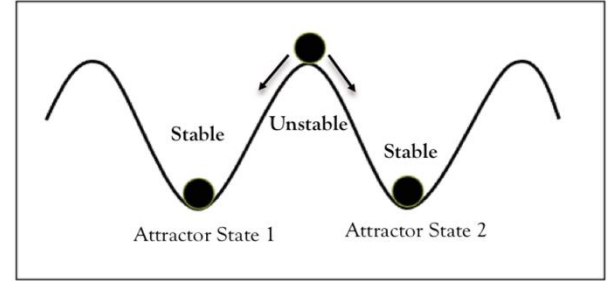
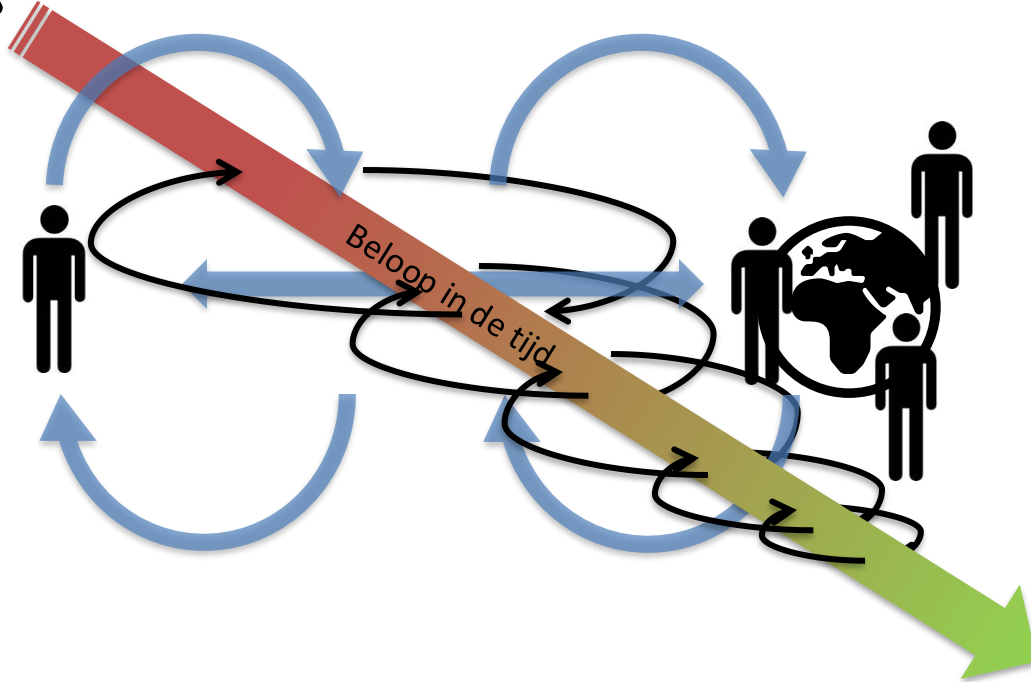
Hanteren van complexiteit: enkele voorbeelden

- Goed en gelaagd kijken en luisteren
- Steemgesprek voeren
- Autonomiebevorderend handelen
 - Goed samenwerken

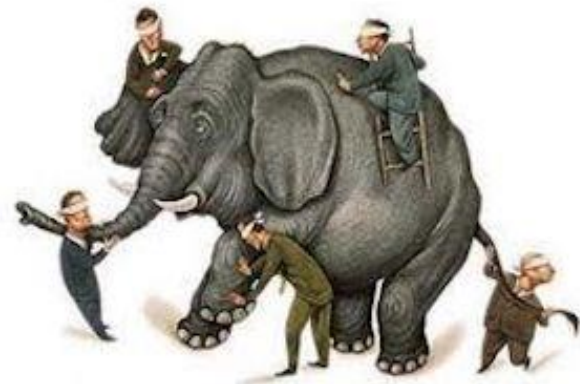
‘vastgelopen’

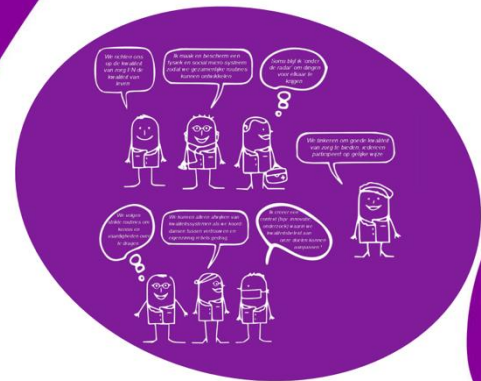
‘je eigen plek’

Samenwerking bij complexe problemen

- Typisch domeinoverstijgend: verschillende perspectieven, kaders, waarden en belangen
- Betrokkenheid = beïnvloeding
- Faciliteren i.p.v. controleren
- “Samenwerken is een bijdrage leveren zodat de ander zijn werk goed kan doen.”
- Dit veronderstelt o.a.
 - Weten wanneer je nodig bent - taakvastheid *vanuit* een gezamenlijk verhaal
 - Onderling vertrouwen
 - Door de bril van de ander naar jezelf kunnen kijken
 - De wijsheid, creativiteit en het lef je nek uit te steken wanneer het nodig is

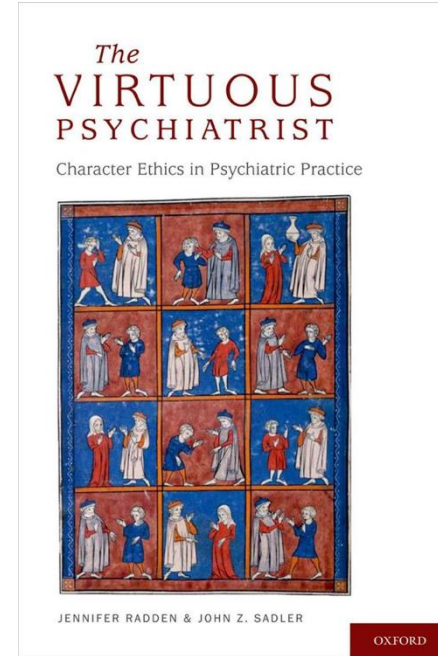
Op zoek naar goede leefsysteem

Professionele deugden

Het goede doen: precies dát waarnemen, voelen, denken, doen en laten wat in de specifieke situatie nodig is.

- Adaptief leren ('probe-sense-respond')
- Relatiegericht & contextsensitief werken
- Epistemische flexibiliteit & deskundige bescheidenheid
- Dienend leiderschap in complexe samenwerking
- ...

“Complex” ... wat betekent dat nou eigenlijk?

Derek Strijbos

d.strijbos@dimencegroep.nl

derek.strijbos@ru.nl

Congres Kenniscentrum kinder- en jeugdpsychiatrie
20 november 2025

Radboud Universiteit

DIMENCE GROEP